

Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyində nümayiş etdirilən mis sərpuşun kitabələri

Afaq Quluzadə

AMEA Arxeologiya Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutu
afaq-quluzade@mail.ru

Açar Sözlər: Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyi, sərpuş, Hafiz Şirazi, qəzəl, ornament.

Sərpuş- سرپوش fars dilindəki سر - üst, üz, baş (burada yerinə görə) və پوشیدن-örtmək, gizlətmək məsdərinin kökü پوش-un birləşməsindən düzəlmiş və üstünü örtmək deməkdir, qapaq mənasında işlənir (1, s.388, 901; 2, c.I, s.315, c.II, s.26). Sərpuş süfrəyə gətirilən xörəklərin soyumaması üçün qabın üzərinə qoyulur. Misdən hazırlanan bu qapaqlar formaca konusvari şəkildədir; aşağı hissəsi enli olmaqla yuxarıya doğru getdikcə daralır və ucu şiş papağa oxşayır. Onların bu şəkildə düzəldilməsi xörəyi bir müddət isti saxlayır. Yastı qapaqdan fərqli olaraq burada isti yeməkdən qalxan buğ yeməyin üzərində qalmayıb yuxarıya toplanır, bu da xörəyin keyfiyyətinə təsir etmədən onun isti qalmasını təmin edir. İncə zövqlə və sənətkarlıqla düzəldilən, həndəsi, nəbati, quş, bəzən insan və heyvan təsvirləri ilə naxışlanan sərpuşlar süfrəyə yaraşlıq verirdi. Nəfis tərtibatlı və bahalı sayılan belə qablar orta əsrlərdən bəri əsasən saraylarda –hökmdar və əyanların, varlı şəxslərin istifadəsində olurdu. Sərpuşlar üzərində incə nəbati naxış və təsvirlər nəqş edilməklə yanaşı kiçik poetik nümunələr də yazılırdı. Daha çox məşhur şairlərin divanından götürülən bu seçmələr sərpuşa bir kompozisiya gözəlliyi verməklə, süfrənin də gözoxşayan, zövqlü görünməsinə xidmət edirdi. Bununla yanaşı, məclisdəki savadlı bir şəxs tərəfindən oxunurdusa, məclis əhlində xoş əhval- ruhiyyə yaradır, eyni zamanda şeirin müəllifinə, onun yaradıcılığına maraq oyanırdı. Beləliklə, şair kiçik poetik söhbətlərlə bir növ təbliğ olunurdu. Sərpuş Şərqi ölkələrində, xüsusilə İran, Türkiyə və Azərbaycanda daha çox istifadə edilirdi.

XIX əsrin sonlarında rus coğrafiyaşünası, Peterburq Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Qustav İvanoviç Radde Qafqaz muzeyinin (indi Gürcüstan Milli Muzeyi) etnoqrafiya zalında Şirvanın keçmiş əyalətlərindən, İrəvandan gətirilmiş, xörəyin və xüsusilə də plovun üstünü örtmək üçün işlədilən dəbilqəşəkilli metal qapaqların saxlanıldığını qeyd edirdi (3, s.30).

Sərpuşlar xarici görünüşünə görə dəbilqəyə çox oxşayır. Təsadüfi deyil ki, bu oxşarlığa görə, 1950-ci ilin avqust ayında Pyatıqorsk yaxınlığındakı Podkumok çayından təsadüfən tapılan sferokonusvari bürünc əşyanın da dəbilqə olduğu güman edilmişdir. Prof. V.İ.Filonenko 1951-ci ilin fevral ayının 28-də “Şərqi epigrafiyası” jurnalının redaksiyasına dəbilqənin şəkli ilə bərabər göndərdiyi məktubunda əşyanın səthində- haşiyə daxilində nəbati ornamentlərin, qadın və quş təsvirlərinin işləndiyini, kartuşlar daxilində farsdilli kitabələrin həkk olunduğunu qeyd edir. O, bu tapıntının gürcü-İran mühari-bələrinin şahidi ola biləcəyini ehtimal edir. Tanınmış rus şərqşünası V.A. Kraqkovskaya da bu tapıntıyı dəbilqə hesab edərək onun üzərindəki şeirlərin iranşünaslar tərəfindən ətraflı öyrənilməsinə arzuolunan hesab edirdi (4, s. 115, 116). Döyüş zamanı zərbədən qorunmaq üçün başa qoyulan dəbilqələr üzərində qadın və quş təsvirlərinin nəqş olunmasına təsadüf edilmir. V.İ.Filonenkonun qeydlərindən və illüstrasiyadan bürünc əşyanın dəbilqə olmadığı aydın görünür. Əşyanın illüstrasiyada görünən tərəflərindəki kitabələri oxuduq və bu mısralar onun sərpuş olduğunu bildirir:

ز روی قاب سرپوش بردار

که یار تعام را نوش کند

Qabın üzərindən sərpuşu qaldır

Ki, yar xörəyi nuş etsin

Azərbaycanın tarix və incəsənət profilli muzeylərində, şəxsi kolleksiyalarda xalqımızın əsrlər boyu yaratdığı maddi sərvətimizin bir nümunəsi olan incə naxışlı və kitabəli sərpuşlar qorunur. Son illərdə ölkəmizin muzey fondlarında olan mis qablar sırasında sərpuşlar üzərindəki kitabələr də oxunaraq çap etdirilmişdir. Kitabələrin böyük əksəriyyətini Səadi Şirazi və Hafiz Şirazinin beytləri təşkil edir (5; 6; 7).

Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyi ekspozisiyasında nümayiş etdirilən müxtəlif təyinatlı mis məişət əşyaları sırasında öz kompozisiya həlli və kitabə mətnlərinin tərtibi baxımından əsil sənət əsəri olan bir sərpuş (inv. № НИМ-КП-987/ ПБ-38) diqqəti daha çox cəlb edir. Çevrəsi 76 sm, diametri 35 sm, hündürlüyü 36 sm olan konusvari sərpuşun ağzının kənarı bayıra qatlanmışdır. Şərpuşu rahat götürmək üçün onun yuxarı hissəsi on bir ləcəkli gül qonçası şəklində düzəldilərək, kicik konusvari elementlə tamamlanır. Bu element yanan şama bənzədilib. Qabın üzəri çox nəfis şəkildə naxışlanmış və fars dilində kitabələr həkk edilmişdir. Sərpuşun həndəsi ornament, nəbati naxış və kitabələrdən ibarət bəzəyi süjetli və süjetsiz olmaqla doqquz cərgə dairəvi qurşaqla yerləşdirilmişdir. Hər bir qurşaq kənar xətlərlə əhatələnib. *Bir,*

iki, dörd, beş, altı, səkkiz və doqquzuncu cərgələrin bəzəyi həndəsi, nəbati naxış və quş təsvirlərindən ibarətdir. Kitabələr üçüncü və yeddinci cərgələrdə nəqş edilmişdir. Hər bir cərgənin arasında, yəni iki, dörd, altı və səkkizinci cərgələrdə onları bir-birindən ayıran ensiz haşiyə şəklindəki qurşaq eyni naxışa - bir-birinə zəncirvari bitişik olan dördbucaqlılardan ibarətdir. İlk baxışda çox sadə görünən bu dördbucaqlılar dördlənəkli çiçəyi təmsil edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, haşiyə daxilindəki bu həndəsi ornament motivinin işlənilməsini bir neçə variantda təsvir etmək olar:

a) haşiyənin kənar xətlərindən başlayaraq bir-birinə üzbəüz olan kiçik üçbucaqlar çızılmışdır. Bucaqları bir-birilə birləşən bu həndəsi fiqurların tərəfləri arasındakı boşluqda bir-birilə zəncir şəklində birləşən dördbucaqlılar- romblar əmələ gəlmişdir; üçbucaqlıların daxilində kiçik yarımdairə çızılıb. Dördbucaqlıların daxilində üzbəüz tərəflərə doğru *X* şəklində çəkilən xətlər vasitəsilə daha dörd ədəd kiçik dördbucaqlı yaranmışdır. Çarpaz çəkilən bu xətlərin mərkəzində kiçik dairə çəkilib (sxem 1).

sxem 1

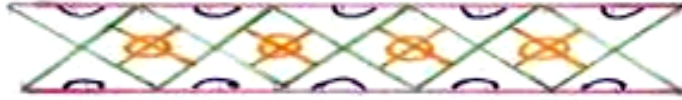
b) düz xətlərin haşiyə boyu cəpəki olaraq qalxıb-enmə şəklində çızılması ilə iri üçbucaqlılar əmələ gətirilib. Aşağı kənar xətdə yerinə yetirilən bu üsul yuxarı kənar xətdə təkrar edilmişdir; bu dəfə yaranan üçbucaqlıların bucaqları əvvəlki üçbucaqlıların haşiyənin kənar xəttindəki tərəfinə düşür. Beləliklə, yenə bir-birinə zəncirvari bağlanan kiçik dördbucaqlılar yaranır (sxem 2).

sxem 2

c) haşiyə daxilində kiçik dördbucaqlılar çızılmış, digər kiçik elementlər əvvəlki üsulla təkrar edilmişdir (sxem 3).

d) haşiyə daxilində əvvəl bir istiqamətdə iri üçbucaq, sonra yenə eyni ölçüdəki ikincinin bucaqları birincinin boş yerinə düşməklə iri üçbucaqlar çızılmışdır (sxem 4).

sxem 3

sxem 4

Birinci qurşağın bəzək kompozisiyası aşağıdakı kimi qurulub:

Qurşağın aşağı enli hissəsində iki cərgə zanbaq gülü işlənmişdir. Birinci cərgədəki güllər üzü aşağıya doğru, ikincisi isə əksinə olaraq, yuxarıya istiqamətlənmişdir. Birinci cərgədəki gülün budağı azca yuxarı qalxaraq-sağa və sola doğru iki qola ayrılır. Bunlar həmin cərgədəki digər güllərdən ayrılan budaqlarla ikinci cərgədəki gülün üstündə birləşərək sərpüşün yuxarisına doğru uzanır; get-gedə bir-birinə yaxınlaşaraq uzunsov həndəsi fiqur əmələ gətirir. Fiqurun daxilində qoşa yarpaqlı budaq üzərində olan dörd ləçəkli güldən yeni güllər ayrılır; səkkiz ədəd belə gül yuxarıya doğru getdikcə ölçüləri kiçilir. Ölçüsü kiçik olan bəzi çiçəklər svastikaya bənzədilmişdir. Hər iki cərgədəki zanbaq güllərinin daxilindəki nəbati təsvirlər bir-birindən fərqlənir. Birinci cərgədə olan zanbaqların arasındakı boşluqda yerləşdirilən gülün beş ləçəyi görünür; həmin ləçəklərin daxilində nəbati elementlər cızılıb. Bu güllərlə ikinci cərgədəki güllər bir-birinin davamı olaraq nazik budaqla birləşir;

Beşinci qurşaqvari haşiyədə buta təsvirləri nəqş edilmişdir. Butalar digər naxışlara nisbətən iri ölçüdə olduğundan diqqəti daha tez cəlb edir. On bir ədəd butanın hər birinin kənar haşiyəsində çoxlu sayda kiçik romblar (48 ədəd) və onların yan tərəflərində nöqtələr, daxilində isə gül budağı üzərində quş təsviri görünür. Buradakı güllər beş ləçəkli dir. Bu süjet butaların hamısında eyni deyil. Belə ki, bir butada təsvir edilən quş qanadlarını yığıb oturmuşsa, digərində sanki pərvazlanıb uçmağa hazırlaşır. Butanın yuxarisında ayrıntı şəklində kiçik yarpaq işlənilib. Butanın özü isə dörd ləçəkli çiçəkdən ayrılan dayaq üzərindədir. On bir ədəd butaların arasında dairələr cızılmış, bunların daxilinə xətt çəkilməklə beşləçəkli çiçək naxışı yaradılmışdır. Bu qurşağın kənar xətləri boyunca nəbati və həndəsi üslubların sintezindən yaranan incə naxışlar nəqş edilmişdir;

Doqquzuncu cərgədə yuxarı hissəsi üç ləçəkli olan düzbucaqlı, onun üstündə ortadakı ləçəyə bitişik olaraq dördbucaqlı işlənmişdir. Yan-yana düzülən bu həndəsi fiqurların arasındakı boşluqda əmələ gələn dördbucaqlı daxilinə xətlər cızılmaqla sxematik olaraq altı ləçəkli çiçək yaradılıb. Həndəsi fiqurların üstündəki birinci dördbucaqlılar bir-birinə bitişdiyi üçün haşiyənin yuxarisında onların arasında yaranan üçbucaqlar daxilinə üç xətt çəkilməmişdir. Sərpuşun üzərindəki kompozisiyanı doqquzuncu qurşaq tamamlayır;

Üçüncü cərgədəki qurşaqvari haşiyədə altı kartuş (xonça) daxilində fars dilində kitabələr həkk edilmişdir. Kartuşların hər birinin arasında qoşa kənar xətləri olan səkkiz ədəd həndəsi ornament işlənib. Bu ornament yuxarı hissəsi çatmatağlı olmaqla uzunsov düzbucaqlıdan ibarətdir. Daxilindəki ornament üç və beşinci haşiyələrdə olduğu kimi, iki ədəd kiçik dördbucaqlıdan ibarətdir. Çatmatağın daxilində isə dairə cızılmışdır. Ümumilikdə, bu qurşaqdakı həndəsi ornament insanın sxematik təsvirinə bənzəyir.

Adətən, mis əşyalar üzərində kitabələrin əvvəlini (başlangıcını) bildirmək üçün birinci və sonuncu kartuşlar arasında iki ədəd ayırıcı, eyni ornament qoşa işlənir. Burada həkk edilən şeirin əvvəli, əslində دل -sözü ilə başlanır, آشکارا sözü ilə qurtarır. Fərqləndirici qoşa ornament bu iki sözün arasında olmalı idi, lakin nəqqaş nədənsə, həmin ornamentləri آشکارا və خواهد شد sözləri arasında nəqş etmiş və burada qəzəl آشکارا sözü ilə başlanır. Buna baxmayaraq, XIV əsrdə yaşamış Hafiz Şirazinin on üç beytlik qəzəlinin birinci beytini olduğu kimi yazmaq düzgün olar (8, s.4): دل میرود ز دستم

صاحب‌دلان خدارا

دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

Burada qəzəlin birinci beyti altı kartuşda verilmişdir:

Beytin hər misrası üç kartuşda olmaqla aşağıdakı kimi yerləşdirilib.

Birinci kartuşda: دل میرود ز دستم

Burada دل və میرود sözləri bitişik yazılmışdır.

İkinci kartuşda:

صاحب‌دلان

Burada sözün birinci hecası digər üç hecadan yuxarıda nəqş edilərək kartuşun görünüşünə zəriflik verir.

Üçüncü kartuşda:

خدارا

İkinci misradakı دردا sözü də burada yazılıb.

Dördüncü kartuşda:

که راز پنهان

Beşinci kartuşda:

خواهد شد

Altıncı kartuşda:

آشکارا

Nəqqaş burada da kitabənin görünüşünə yaraşığı üçün sözün sonuncu hecasının ۲ hərfini ش hərfinin altında, ۱ hərfini isə üstündə həkk etmişdir.

Nəqqaş bəzi sözlərin sonuna - İkinci kartuşda صاحب‌دلان, dördüncüdə پنهان, beşinci kartuşda isə خواهد شد sözlərindən sonra orijinalda olmayan ۱ hərfini əlavə etmişdir. Bu da ola bilsin ki, hərfərin ətrafındakı boşluğu doldurmaq üçündür.

Beytin sətri tərcüməsi belədir:

Ürək əllimdən gedir Allahın möminləri.

Dərddir ki, gizli sirrim aşkar olmaq istədi.

Yeddinci qurşaqda fars dilində həkk edilən kitabə yuxarıda qeyd edilən qəzəlin ardıdır. Bu kitabə on iki kartuşda yerləşdirilib (8, s.4-5). Kartuşlar arasında birinci kitabədə olduğu kimi, eyni ornament işlənmişdir:

کشتی شکستگانیم ای باد شرطه برخیز

باشد که باز بینم دیدار آشنارا

ای صاحب کرامت شکرانه سلامت

روزی تفقدی کن درویش بینوا را

آینه سکندر جام جم است بنگر

تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا

Tərcüməsi:

Gəmidə oturmuşlarıq, ey səmt küləyi, qalx!

Olar ki, yenə görəm dostların üzünü

Ey kəramət sahibi, salamatlığa şükür,

Bir ruzi yetir binəva dərvişə

İsgəndərin güzgüsü mey camıdır, bax ki,

Sənə ərzi vardır Dara mülkünün əhvalından

Kitabənin yazılışında diakritik işarələr qoyulmayıb. Burada “del mirəvəd ze dəstəm” - دل میرود ز دستم- sözləri ilə başlanan qəzəlin sətri tərcüməsini veririk.

Mis məişət qabları üzərində “kəştî” sözündən sonrakı söz bəzən “ne-şəsteqanim”, bəzən də “şəkəsteqanim” şəklində nəqş edilmişdir. Hafız Şirazi divanının əlyazma nüsxələrində bu beytin iki variantda rast gəlinməsi faktına münasibət bildirən Məsiağa Məhəmmədi qeyd edir ki, bu sözlərdən hər hansı

birinin seçilməsi mənada xeyli fərq yaratdığından mübahisələr səngimək bilmirdi. Azərbaycan şairi Saib Təbrizi (1601-1676) yazır ki, bəziləri “*oturmuş*” deyirlər, bəziləri “*sınmış*”, *Xacə Hafız olmadığı üçün çətinliyə düşmüşük*” (9, s.31). Bu yazılış fərqi mis qablar üzərində nəqş edilən kitabələrdə də rast gəlinir (7). Batini sufi deyilən Hafiz Şirazinin bu misraları sufizm anlayışları ilə təhlil edilməlidir.

M.X.Nemətin “Sərpuşlar üzərindəki kitabələr” adlı məqaləsində Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyi və Azərbaycan MEA Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi fondlarındakı səkkiz ədəd sərpuş üzərindəki kitabələrdən bəhs edilir (5). Məlum olur ki, onlardan birinin (Rüstəm Mustafayev adına Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin fondu, inv. № 1933) yuxarı haşiyəsində, bizim qeyd etdiyimiz sərpuş üzərində olduğu kimi, Hafizin qəzəlindən bir beyt həkk edilmişdir. M.Nemət beytin farsca mətnini aşağıdakı kimi oxumuşdur:

“Sahib delan xodara/, dərda ke zon bahara/ xahəd şod aşkara. / miravəd ze dəstəm . / Sahebehu Riza Qulu, 1206/”.

Məqalə müəllifi kitabələrin sərpuş üzərində yerləşmə xüsusiyyətlərini –qurşaqvəri haşiyədə, yaxud ayrı-ayrı kartuşlar daxilində yazıldığını qeyd etmir. O, görünür ki, beytin ikinci misrasındakı “*dərda ke raz-e ponhan*” ifadəsini “*dərda ke zon bahara*” kimi; qəzəlin başladığı “*del mirəvəd ze dəstəm*” sözlərini isə sonda oxumuşdur. Beyt M.Nemətin Azərbaycan dilinə etdiyi tərcümədə qərribə səslənir: “*Müdrilər Allaha /əfsus ki, o gözəllikdən /aşkar olacaqdır*”/ Əlimdən getməyir/ Onun cahibi Riza Qulu. 1206” H.1206=1791/92-ci il. (Bu sərpuşun kitabələri “Azərbaycanın epigrafiq abidələrinin toplusu”nda iki dəfə yazılmışdır) (5).

M.Nemətin Azərbaycan MEA-nın Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin etnoqrafiya fondunda apardığı araşdırmalara əsasən söyləmək olar ki, həmin beyt sərpuşlarla yanaşı XVIII-XIX əsrlərdə mis taskababı (? Ola bilsin, bu manqaldır) (göstərilən fond, inv. N 7356) və badyalar üzərində (göstərilən fond, inv. NN 4147,5113, 1579, 8444) nəqş edilmişdir. Burada müəllif beytin sətri tərcüməsini yazmışdır: “*Ey, Allaha inanan müdrilər, ürəyim əlimdən gedir. Dərddir ki, gizli sirrim aşkar olmaq istəyir*”.

Məşhur İran şairi Şəmsəddin Məhəmməd Hafiz Şirazinin (XIV əsr) bir neçə şeirini Məhəmməd Hadi və Mirzə Ələkbər Sabir Azərbaycan dilinə tərcümə etmişlər. 1967-ci ildə Hafizin seçilmiş şeirləri Əbülfəzl Hüseyni Həsərin tərcüməsində nəşr edilmişdir. Kitabə ön söz yazan Əkrəm Cəfər yazır ki, “Əlbəttə, tərcümə nöqsansız deyildir, lakin Hafizin şeirini orijinaldakı kimi bədii səviyyəsilə başqa dildə, o cümlədən də, azəricə vermək cox

cətidir. Şair Ə.Hüseyni bu işdə böyük əmək sərf etmiş və deyə bilərik ki, Hafizin bir sıra şeirlərini müvəffəqiyyətlə tərcümə etmişdir.” Hafizin “*del mirəvəd ze dəstəm*” misrası ilə başlanan on üç beytlik qəzəlinin tərcüməsi bu kitabda əksini tapıb. Qəzəlin sərpuş üzərində yazılan beytləri Ə. Hüseyninin tərcüməsində belə səslənir:

*“Könlüm gedir əlimdən, rəhm eylə sən, xudaya!
Ey dad! Məxfi sirrim oldu cahanda ifşa
Əyləşmişik qayıqda, qalx, ey külək dayanma,
Ta bəlkə bir də çatdıq dildarə, aşınaya
Qalmaq üçün səlamət, ey sahibi kəramət,
Gəl eylə bir səxavət, dərvişi -binəvaya,
İsgəndər ayinəsi cami-Cəmə nəzər sal,
Onlar desin ki, indi qalmış hayanda Dara (10, s.14).*

Rəvayətə görə, güzgünü İrənin Pişdədiyan sülaləsinin altıncı padşahı Cəməşid, digər bir rəvayətə görə isə Makedoniyalı İsgəndər yaratmışdır. Nizami Gəncəvi də, “İsgəndərnamə” poemasında bunu ikincinin adı ilə bağlayır. İsgəndərin güzgüsünü – qədim yunan alimi və İsgəndərin tərbiyəçisi olmuş Aristotelin ixtira etdiyi güzgünü İsgəndəriyyə şəhərində bir qala üzərində qurmuşdular. Onun vasitəsilə düşməni çox uzaq məsafədən görmək olardı. Respublikamızın ərazisindən aşkar edilən arxeoloji materiallar ornament-naxış yaradıcılığının ilk nümunələrinin eramızdan öncə qaya üzərində təşəkkül tapdığını göstərir. Xalq yaradıcılığının bir qolunu təşkil edən bu sənət növü xalçalarımızda, keramika və parça məmulatlarında, memarlıq abidələri, silahlar, bəzək əşyaları üzərində, qəbir daşlarında, taxtadan və xüsusilə, misdən düzəldilmiş əşyalar üzərində minilliklər boyu inkişaf edərək bugünkü yüksək səviyyəyə çatmışdır. Qədim dövrlərdən bəri ornament və naxışların xalqın ətraf mühitə baxışı, dini inancları, estetik görüşləri ilə bağlı olduğunu nəzərə alsaq, mədəni irsimizin bu sahəsinin tədqiq edilməsi aktual hesab edilməlidir.

Ədəbiyyat

1. Hatəmi Nəyyerzəman. Farsca-azərbaycanca lüğət. ”Naşer” nəşriyyatı, Tehran, 1999, 1038 s.
2. Рубинчик Ю.А. Персидско-русский словарь. Т. I, с.800. Т. II, «Русский язык», Москва, 1983, с.864.
3. Радде Г. И. Краткий очерк развития Кавказского музея. Тифлис, 1891, 87 s.
4. Эпиграфика Востока. Вып. VI, Москва-Ленинград, 1952, с. 115-117.
5. Nemət Məşədixanım. Sərpuşlar üzərindəki kitabələr. “Elm” qəzeti, 2002, s. 4

6. Неймат М.С. Корпус эпиграфических памятников Азербайджана. Том III. Арабо-персо-тюркоязычные надписи Нахчыванской Автономной Республики (XII век - начало XX века). ИНЭ, Баку, 2001, 216 с. (с иллюстр.).
7. Nəmət Məşədixanım. Azərbaycanın epigrafiq abidələri toplusu. C.VI. Mis qablar, silahlar, bayraqlar üzərindəki kitabələr. XVII-XIX əsrlər. "Elm və təhsil", Bakı, 2011, 141 s.
8. دیوان حافظ شیرازی از انتشارات انجمن خوشنویسان ایران چاپ ششم ص 454
9. Məhəmmədi Məsiəğa. Hafiz Şirazinin dövrü, həyatı və yaradıcılığına bir baxış. Böyük İran şairi Hafiz Şirazi. 14 noyabr 2001-ci ildə keçirilmiş beynəlxalq elmi-ədəbi konfransın materialları. "Adiloğlu", Bakı, 2002, s. 31-40.
10. Hafiz Şirazi. Seçilmiş əsərləri. (Tərcümə edəni Əbülfəz Hüseyni. Müqəddimə, qeydlər, lüğət və redaktə Əkrəm Cəfərindir). Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı. Bakı, 1967. 248 s.

Summary

Inscriptions of copper pots (*serpush*) preserved in Nakhchivan State History Museum

Afaq Guluzadeh

The article analyzes the composition of the inscriptions' texts beautifully written in Persian on the *serpush*, which is an example of the culinary culture of Azerbaijan, and the features of the location of the inscriptions. The development of geometric ornament motifs in several versions is shown in the article. The author assessed the copper pot displayed in the exposition of the Nakhchivan State History Museum on which Hafiz Shirazi's poems were written as a real work of art in terms of the composition of the inscription texts.

Keywords: Nakhchivan State Historical Museum, *serpush*, Hafiz Shirazi, gazelle, ornament.

Резюме

Надписи на медной посуде (серпуш) хранящейся в Нахчыванском государственном историческом музее

Афаг Гулузаде

В статье анализируются композиционные особенности и размещение надписей на персидском языке на серпуше - образце кулинарной культуры Азербайджана. В статье показана схема выгравирования одного геометрического орнамента в нескольких вариантах. Медная посуда в экспозиции Государственного исторического музея Нахчывана, на которой написаны стихи Хафиза Ширази, автор оценил как одно из самых лучших произведений искусства.

Ключевые слова: Нахчыванский государственный исторический музей, серпуш, Хафиз Ширази, газель, орнамент.

Şəkil 1. Sərpuş